

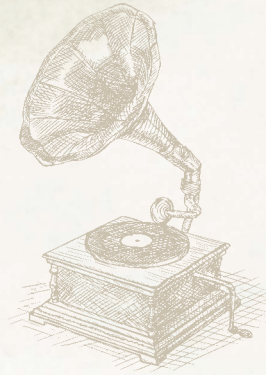
תניא

תְּנִיָא אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישֶׁע,

הָאֲבִין מִיר גִּילְעָרְנֵט, הָאֵט גִּזְאָגֵט דְּעַר הַיִּלְיָגְעַר

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישֶׁע; פְּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי לְהִקְטִיר קְטוֹרֶת
לְפָנָי וּלְפָנָיִם, וְרָאִיתִי אֶכְתָּרִיקֵל קָה הַשֵּׁם צְבָקוֹת שֶׁהוּא יוֹשֵׁב
עַל פֶּסֶא רָם וְנִשְׂאָ. וְאָמַר לִי: יִשְׁמַעֵאל בְּנִי, בְּרַכְנִי! אֲמַרְתִּי לוֹ:
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שִׁיכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעֲסֶךָ וַיְגֹלוּ רַחֲמֶיךָ עַל
מְדוּתֶיךָ וְתִתְנַהֵג עִם בְּנֶיךָ בְּמִידַת הַרַחֲמִים וְתִכְנַס לָהֶם לְפָנָיִם
מִשׁוֹרֵת הַדִּין; וְנִעְנַע לִי בְּרֵאשׁוֹ

(מילים: יוסי גרין ע"פ מסכת ברכות ז.)

גלגולו של "תניא"

"רבי ישמעאל בן אלישע".

שם שמעורר בנו כל-כך הרבה זיכרונות מההיסטוריה של העם היהודי, שם שקשור בתורת הנסתר המוקדמת של עם ישראל, שם שמבטא כל-כך הרבה יופי מסתורי שלא מהעולם הזה, ועם זאת - שם שבסופו טרגדיה נוראית: היסטורית, בהיותו אחד מגדולי אחרוני הכוהנים הגדולים של כלל ישראל. מיסטית, בהיותו אחד ממחברי "ספר ההיכלות". יופיו - כמתואר בפיט ביום הכיפורים, ולבסוף - הסיום הטראגי של חייו, בהיותו אחד מעשרת הרוגי מלכות.

עבורי באופן אישי, השם הזה עורר את תחילתו של מסע אל תוך עולם חדש של מוזיקה יהודית, ככלי המעניק לנו אפשרות לשתף ו"לפרש" מסרים החבויים במקורותינו הקדושים לאורך הדורות.

אני לא יודע מה היה בדיוק באותו ערב גורלי לפני שנים רבות, שגרם לי לעבור מיד לפסנתר כאשר נתקלתי לראשונה בסיפור ששינה את חיי, "סיפורו של 'תניא'". מה שאני כן זוכר הוא, שבאחד מהערבים, כאשר הייתי בשנת ה-27 לחיי, ילדיי הקטנים רוחי ויואלי נ"י כבר נמו את שנתם, בעודי לומד בגמרא במסכת ברכות דף ז' עמוד א'. הייתי לגמרי שקוע בתוך השתלשלותו של סיפור המובא בגמרא, המתאר דיאלוג - שהוא כביכול אנושי - המתרחש בין ריבונו של עולם והכהן גדול, בשעת כניסתו השנתית לקודש-הקודשים, ביום הכי קדוש לנו, יום הכיפורים.

אני באמת לא יודע מה היה שונה באותו יום, שגרם לי לשים לב במיוחד לסיפור הזה, הסיפור ששינה את חיי. אחרי הכול, מסכת ברכות, לפחות בתחילתה, היא משהו שכמעט כל אדם המתחיל ללמוד גמרא נתקל בו (ופעמים רבות יותר מפעם אחת), מה שאומר שהייתי חייב להיתקל בפסקה הזו פעם, פעמיים או יותר עוד

לפני כן. אך עם זאת, ככל הנראה הסיפור הזה לא השפיע עליי בפעמים הקודמות שנתקלתי בו, כפי שהוא השפיע עליי באותו ערב, ומה שנגרם מכך היה שינוי משמעותי בהשקפת העולם שלי על תפקידי כמלחין מוזיקה יהודית. החיים היצירתיים שלי - עלו עתה על מסלול חדש ושונה לחלוטין.

ובחזרה לסיפור: רבי ישמעאל בן אלישע, כהן גדול בעצמו ובנו של כהן גדול, לובש את ארבעת בגדי הכהונה העשויים מפשתן לבן, כפי שנדרש לאותו מעמד, לאחר שהכין את עצמו ימים רבים - בדיוק לרגע הזה.

וכעת הכהן הגדול נכנס למקום המקודש ביותר, ברגע המדויק ביותר במהלך סדר העבודה. ופתאום הוא רואה אל מול עיניו מחזה רב עוצמה - נוכחותו של ריבונו של עולם, כשהוא כביכול יושב על כסאו!

כפי שהגמרא מתארת בשמו של רבי ישמעאל בן אלישע, ראה רבי ישמעאל את החזון הזה, ולאחריו נערך כמין דיאלוג אישי שבו נאמר לו על ידי ריבונו של עולם: "ישמעאל בני, ברכני!" המילים הללו שהוא שמע היו מילים אלוקיות! מדהים!

כמובן, בהחלט ישנם כל מיני הסברים שונים לגבי המשמעות של הבקשה הזו ("ברכני"), אבל אנחנו יודעים כבר מגיל צעיר מאוד ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו". שראשית, חייבת להיות הבנה פשוטה (-פשט) ברמה בסיסית. וברמת ההבנה שלנו מה שאנחנו קוראים בגמרא הזאת הוא מדהים, מדהים!

הלב אינו יכול שלא להימס. הקלה היא בעינינו? ריבונו של עולם מבקש ברכת כהן אישית!

בשבילי, זה שינה הכול. פתאום נהייתי מודע לתמונה שמעולם לא שקלתי כאפשרות, תמונה שנגעה לי בלב, שהפכה את דעותי.

ברכתו של הכהן הגדול ותגובתו של ריבונו של עולם, כמו עדיין מהדהדות בראשי בקול רם, כל-כך הרבה שנים אחרי...

ומה אמר רבי ישמעאל בתגובה, כברכה כביכול לקב"ה? "שיגולו רחמיך על מדותיך".

לכל אחד יש רעיון מה הייתה כוונת הברכה הזו: צדיק גוזר... המתקת הדינים... אבל מה שאותי טלטל לגמרי באותו הערב, הייתה עצם הבקשה של ריבונו של עולם לברכה מהכהן הגדול שלו, וכך גם בהסכמתו כאשר נשלמה הברכה - כאשר הקב"ה כביכול הנהן לו בראשו, כמו שמספר רבי ישמעאל בן אלישע.

אני זוכר שישבתי על-יד הפסנתר, אל תוך הלילה, כשדמעות חמות זולגות על פניי, ואני חוזר שוב ושוב על מילים קדושות אלה בעודי מנגן את המנגינה החדשה שוב ושוב, ואני בטוח שגיליתי אוצר שישנה כל-כך הרבה וירגש את כל שומעיו.

ריבוננו של עולם בעצמו מבקש ברכה מאחד מכהניו!

אך למרבה הצער, זה לא מה שקרה. במשך שנים לאחר מכן עוד המשכתי לנגן את השיר הזה לזמרים גדולים וטובים מאותה התקופה, אך עברתי שנים של אכזבה, כשבלבי עוד פועמת התקווה שאולי אחד מהם ירגיש יום אחד את מה שאני הרגשתי, ויעבור את התהליך שאני עברתי.

אך ללא הועיל.

בזה אחר זה, לאחר ששמעו את השיר ואת הדימויים מלאי החיים בסיפור הזה, הם היו נותנים בי מבט ריק ודוחים את השיר כלאחר-יד. או שהם לא הבינו את המסר החזק שלו, או שלא היה להם את האומץ להצטרף אליי במסע החדש הזה. לאחר זמן, גם התקווה הזו שלי אבדה והייאוש החל לכרסם בי. אני זוכר שחשבתי שאולי מוטב היה שמילים גבוהות כגון אלה היו פשוט נשארות בדף שבו מצאתי אותן, מעורפלות ונסתרות... אולי הן עתידות להתגלות על-ידי מישהו ראוי יותר, או אולי הן אינן אמורות להיות מתוארות באופן כה גלוי כמו שהוצגו בשיר.

וכך זה נמשך, עד לאותו יום בו הייתה לי ההזדמנות ללמוד את אותו הדף ולחלוק את רגשותיי האלה עם תלמיד חכם חשוב, צדיק אמתי שנהיה שכן שלי, רבי יוסף לוי זצ"ל.

ר' יוס'ל, כפי שהיה מכונה בפי אנשים רבים שהוקירו ואהבו אותו, היה רב אהוב בבני-ברק. הוא הגיע לארצות-הברית לצורך טיפול רפואי, ועבר לגור בבית הסמוך לביתי בסיגייט בזמן שהותו בניו-יורק, והפכנו לחברים קרובים.

בנוסף להיותו איש הסוד שלי, התחלנו ללמוד יחד מידי ערב. יום אחד פתחתי בחשש את הגמרא במסכת ברכות, ובזהירות, שיתפתי אותו בהתלהבותי מהסיפור, מבלי לחשוף את עומק הרגשות והאכזבה שהוא עורר בי. הוא פנה אליי אז ואמר: "אתה רואה, יוסי? על גמרא כמו זאת אתה חייב לכתוב שיר!"

כשסיפרתי לו על מה שקרה עם השיר שלמעשה כבר נכתב על הגמרא הזאת, ועל חוסר הביטחון והאכזבות שלי ממנו שהשפיעו עליי, הוא העניק לי ברכה ואמר: "להיפך! השיר הזה אי"ה יצליח מאוד, ויביא הארה לכל כך הרבה אנשים!"

ובאמת, הברכה הזו שלו פעלה את פעולתה. השיר "תניא" התקבל לבסוף כעובדה מוגמרת, ולאחר שהוקלט הוא השאיר וממשיך להשאיר רושם כה חזק על הרבה מאוד אנשים.

אחרי פריצת הדרך הזו, שהייתה כבמטה קסמים, פתאום, במהלך לא מובן, התחלתי לגלות עוד ועוד מקורות הקשורים לרבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, שגם הביאו איתם שלושה שירים נוספים תוך זמן קצר: "קדוש, קדוש, קדוש" מספר ההיכלות; "מתפללים" מתוך מכתב שנכתב על-ידו הנקרא "איגרת רבי ישמעאל בן אלישע"; והמילים הידועות היטב המפרטות את יום הכיפורים האחרון שלו, "טיהר רבי ישמעאל עצמו".

שנים לאחר מכן, הקשר שלי לרבי ישמעאל בן אלישע סגר מעגל. היה זה כשחבר קרוב מגבעתיים, אפי שמו, הסיע אותי לכפר סאג'ור שבצפון ארץ-ישראל. כבר מרחוק יכולתי לראות את האוהל שהוקם זמן קצר לפני כן בכפר, על קברו של התנא הגדול והכהן הגדול שקבור שם.

בציון רבי ישמעאל בן אלישע
בכפר סאג'ור, לפני ששופץ,
לשם "סחב" אותי אפי ברנד חברי

כשהגעתי אל האוהל עצמו, בקושי יכולתי להסדיר את נשימתי כשראיתי מה מתנוסס על שלט באחד מקירות האוהל. היו אלו המילים שנשאתי עמי במשך שנים כה רבות, ושנהיו מזוהות עמי כל-כך:

תְּנִיָא אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן אֱלִישֵׁעַ, פְּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי
לְהַקְטִיר קְטוֹרֶת לְפָנָי וּלְפָנֵים, וְרֵאִיתִי אַכְתָּרִיקַל קְהָ
הַשָּׁם צְבָקוֹת שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף רַם וְנִשְׂאָ. וְאָמַר
לִי: יִשְׁמַעְאֵל בְּנִי, בְּרַכְנִי; אֲמַרְתִּי לוֹ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
שִׂיכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעֲסֶךָ וְיִגְוְלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מְדוּתֶיךָ
וְתִתְּנֶהָ עִם בְּנֶיךָ בְּמִידַת הַרַחֲמִים וְתִפְגַּס לָהֶם לְפָנֵים
מִשׁוֹרֵת הַדִּין; וְנִעַנְעַע לִי בְּרֵאשׁוֹ.

ליד הלוח שהוצב בציון רבי ישמעאל בן אלישע, ועליו חקוקות מילות "תניא"